

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองจันทน์เสนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สาระที่ 4ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 , ส 4.2

2. ชุดกิจกรรม

2.1 ความหมายของชุดกิจกรรม

2.2 ประเภทของชุดกิจกรรม

2.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

2.4 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม

2.5 การพัฒนาชุดกิจกรรม

2.6 ประโยชน์ของชุดกิจกรรม

3. วิธีการทางประวัติศาสตร์

3.1 ความหมายประวัติศาสตร์

3.2 ความหมายวิธีการทางประวัติศาสตร์

3.3 ความสำคัญและประโยชน์ของประวัติศาสตร์

3.4 ลักษณะของผู้สอนประวัติศาสตร์

3.5 บทบาทของครูผู้สอนประวัติศาสตร์

3.6 วิธีสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

3.7 ขั้นตอนการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

3.7.1 กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

3.7.2 การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.7.3 สื่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

3.7.4 การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.3 องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. ความพึงพอใจ
 - 5.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 5.2 วิธีการสร้างความพึงพอใจในการเรียน
 - 5.3 การวัดความพึงพอใจ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมี จุดหมาย ดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในมุงทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ต้องการให้นักเรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา

1.1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 จากคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้ ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก เมื่อนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องสามารถศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำควมเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบันได้กล่าวว่านักเรียนที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ต้องรู้ วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยหลักฐานที่หลากหลาย เริ่มด้วยการเข้าใจตั้งประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง เช่น ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่อถนน ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ความเป็นมาของขนบธรรมเนียม ประเพณีในท้องถิ่น รู้จักแหล่งข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่างๆเพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐานต่างๆโดยการศึกษาตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ เช่น บทความ หนังสือพิมพ์หรือเอกสารอื่นๆที่แสดงความคิดเห็นที่มีอยู่ในข้อมูล เพื่อฝึกฝนการแยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในข้อมูลรวมทั้งแยกแยะความจริงกับข้อเท็จจริงได้ โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์การเชื่อมโยง และการสังเคราะห์

อย่างง่าย ๆ เพื่อฝึกฝนการใช้ทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ความเป็นมา และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลข่าวสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาตัวชี้วัด ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในสาระที่ 4.1 กล่าวว่า 1) สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย 2) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ อย่างมีเหตุผล 3) อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น สาระที่ 4.2 กล่าวไว้ว่า อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป ซึ่งในสมัยजनसेनมีอิทธิพลพอสมควร

จากที่กล่าวมาสามารถนำมากำหนดเป็นโครงสร้างชุดกิจกรรมโดยมีการศึกษา ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ แล้วนำมาปรับให้เข้ากับบริบทของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เมือง जनसेन โดยสามารถพัฒนาชุดกิจกรรมออกมาใช้ทั้งหมด 4 ชุด แต่ละชุดถูกสร้างบนพื้นฐานของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดที่ 3 แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น ตัวชี้วัด 1. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป 2. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ โดยนักเรียน ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของเมืองजनसेนโดยใช้ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อตอบตัวชี้วัดที่กล่าวมา

ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของเมืองजनसेนจึงเป็นการศึกษาความเป็นมาของบุคคลในท้องถิ่นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์เป็นอย่างไร การเรียนด้วยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นนักเรียนจะต้องอธิบายการตั้งถิ่นฐานหลักแหล่งและพัฒนาการของคนเมืองजनसेนจากอดีตสู่ปัจจุบัน และใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเมืองजनसेนมาใช้ในกระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อหาคำตอบให้ได้ว่าजनसेนมีวิวัฒนาการเป็นอย่างไร

2. ชุดกิจกรรม

2.1 ความหมายของชุดกิจกรรม

การจัดการเรียนรู้นั้นต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ 2542, ม.22) และต้องประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้จึงควรมีนวัตกรรมมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งชุดกิจกรรม ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองสามารถนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ได้ดี นวัตกรรม คือ การเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นประดิษฐ์กรรมที่สังคมให้การยอมรับ สามารถทำให้สังคมมีทางเลือกที่ดีเพิ่มขึ้น นวัตกรรมทางการศึกษา คือ ประดิษฐ์กรรมด้านการเรียนรู้ เช่น สื่อการสอนในรูปแบบของอุปกรณ์การสอน ชุดกิจกรรม หรือ เทคนิคและวิธีการสอนต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทางเลือกใหม่ สำหรับผู้เรียนและผู้สอน ชุดกิจกรรมที่ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาจะต้องมีความเป็นระบบ สมบูรณ์ในตัวเอง ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประยุกต์จากทฤษฎีเทคนิคหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีลักษณะโดดเด่นแปลกใหม่ เป็นการเฉพาะของแต่ละชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่ไม่มีการประยุกต์ ทฤษฎีเทคนิค หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และไม่มีลักษณะโดดเด่น แปลกใหม่เป็นการเฉพาะนั้น ไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เป็นเพียงเอกสารประกอบการสอนธรรมดาทั่วไปเท่านั้นชุดกิจกรรมหรือชุดการสอน ใช้ชื่อเรียกต่างกัน เช่น ชุดการสอน หรือชุดการเรียนสำเร็จรูปชุดกิจกรรม ซึ่งเป็นชุดทางสื่อประสม ใช้สื่อต่างๆ หลายชนิดเป็นองค์ประกอบ เพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตนเองที่จัดขึ้นประกอบสำหรับหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กันดังนี้

บุญแก้ว คอรวาเวช (2543) ได้ให้ความหมายของชุดการสอนหรือชุดกิจกรรม ว่าเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งของสื่อประสม (Multi-media) ที่จัดขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนรู้ ตามหัวข้อ เนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ โดยจัดเอาไว้ เป็นชุดๆ แล้วแต่ผู้สร้าง จะทำขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้สอน เกิดความมั่นใจที่พร้อมจะสอน

ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี และคณะ (2533) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมไว้ว่า ชุดกิจกรรม คือ สื่อการสอนที่ประกอบไปด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สะท้อนถึงปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมประเมินผลการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมไว้ว่าชุดกิจกรรมเป็นระบบการผลิต

และการนำสื่อการเรียนหลายอย่างมาสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่ออย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อสร้างความสนใจ สื่ออีกอย่างหนึ่งใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหาและสื่ออีกอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อก่อให้เกิดการเสาะแสวงหา อันนำไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้งและป้องกันการเข้าใจความหมายผิด สื่อการสอนเหล่านี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สื่อประสม นำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายชุดกิจกรรมที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรม คือ ชุดของสื่อประสมที่มีการนำสื่อและกิจกรรมหลายๆอย่างมาประกอบกันเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูมีการเตรียมความพร้อมก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจทำให้ประสบความสำเร็จในการสอน

2.2 ประเภทของชุดกิจกรรม

2.2.1 ประเภทของชุดกิจกรรม ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532, หน้า 114) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมหรือชุด การเรียนการสอนออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ชุดกิจกรรมประกอบการบรรยาย เป็นชุดการสอนที่มุ่งช่วยขยายเนื้อหาสาระการสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ผู้สอนพูดน้อยลงและให้สื่อการสอนทำหน้าที่แทนชุดการเรียนการสอนแบบบรรยายนี้นิยมใช้กับการฝึกอบรมและการสอนในระดับอุดมศึกษา ถือว่าการสอนแบบบรรยายมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

2) ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้ประกอบกิจกรรมกลุ่ม เช่น ในการสอนแบบกลุ่มศูนย์การเรียน การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

3) ชุดกิจกรรมการสอนตามเอกัตภาพหรือชุดการสอนรายบุคคลเป็นชุดการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลอาจเป็นการเรียนในโรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ เพื่อให้นักเรียนก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถ ความสนใจและความพร้อมของนักเรียน ชุดการเรียนการสอนรายบุคคลอาจออกมา ในรูปของหน่วยการสอนย่อยหรือโมดูล

4) ชุดการเรียนการสอนทางไกล เป็นชุดการเรียนการสอนที่ผู้สอนกับนักเรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลากันมุ่งสอนให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา เช่น ชุดการเรียนการสอนทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นต้น

2.2.2 ประเภทชุดกิจกรรมของ บุญเกื้อ คอระหาเวช (2543, หน้า 94-95) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) ชุดกิจกรรมประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนสำหรับผู้สอนจะใช้สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ หรือเป็นการสอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้นักเรียนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจในเวลาเดียวกันมุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ชุดกิจกรรมแบบนี้จะช่วยให้ผู้สอน ลดการพูดน้อยลงและการใช้สื่อการสอนที่มีพร้อมอยู่ในชุดการสอนในการเสนอเนื้อหามากขึ้น สื่อที่ใช้ อาจ ได้แก่ รูปภาพแผ่นภูมิ สไลด์ फिल्मสตริป ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียงหรือชุดกิจกรรมที่กำหนดไว้เป็นต้น ข้อสำคัญก็คือสื่อที่จะนำมาใช้นี้จะต้องให้นักเรียนได้เห็นอย่างชัดเจนทุกคน ชุดกิจกรรมชนิดนี้บางคนอาจจะเรียกว่าชุดสอนสำหรับครู

2) ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดการสอนสำหรับให้นักเรียนเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5 -7 คนโดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในกิจกรรมแต่ละชุดมุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนและให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน ชุดกิจกรรมชนิดนี้มักจะใช้ในการสอนแบบกิจกรรมรวมกลุ่ม เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

3) ชุดกิจกรรมแบบรายบุคคลหรือชุดกิจกรรมการสอนตามเอกัตภาพเป็น ชุดการสอนสำหรับเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคล คือนักเรียนจะต้อง ศึกษาหาความรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง อาจจะเรียนที่บ้านหรือที่โรงเรียนก็ได้ ส่วนมากมักจะมุ่งให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่จะเรียนเพิ่มเติม นักเรียนสามารถจะประเมินผลการเรียนด้วยตนเองได้ด้วยชุดกิจกรรมนี้อาจจะจัดในลักษณะของหน่วยการสอนย่อยหรือ โมดูลก็ได้

2.2.3 ประเภทชุดกิจกรรมของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 185-186) และ ชม ภูมิภาค (2524, หน้า 101-102) ได้แบ่งชุดการสอนตามลักษณะของการใช้เป็น 3 ประเภท คือ

1) ชุดกิจกรรมสำหรับประกอบคำบรรยายหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ชุดการสอนสำหรับครูใช้ คือ เป็นชุดการสอนสำหรับกำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียนให้ครูได้ใช้ประกอบ คำบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทการพูดของครูให้น้อยลงและเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนให้มากยิ่งขึ้น ชุดกิจกรรมนั้นจะมีเนื้อหาเพียงหน่วยเดียวและใช้กับนักเรียนทั้งชั้น

2) ชุดกิจกรรมสำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม ชุดกิจกรรมนี้มุ่งเน้นที่ตัวนักเรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกันและอาจจัดการเรียนในรูปแบบของศูนย์การเรียนชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่มประกอบด้วยชุดการสอนย่อย ๆ ที่มีจำนวนเท่ากับศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วยแต่ละศูนย์มีสื่อการเรียนหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น

3) ชุดกิจกรรมรายบุคคลเป็นชุดกิจกรรมที่จัดระบบขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนใช้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นความสามารถของแต่ละบุคคลเมื่อศึกษาจบแล้วจะทำให้การทดสอบประเมินผลความก้าวหน้าและการศึกษาชุดอื่นต่อไปตามลำดับเมื่อมีปัญหา นักเรียนสามารถจะปรึกษากันได้ ระหว่างนักเรียนกับผู้สอนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้ประสานงานหรือผู้ชี้แนะแนวทางการเรียนชุดกิจกรรมแบบนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลให้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองไปจนสุดความสามารถโดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยผู้อื่นชุดกิจกรรมนี้บางครั้งเรียกว่า บทเรียน โมดูล (Instructional Module)

สรุปได้ว่าประเภทของชุดกิจกรรมนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ชุดกิจกรรมสำหรับประกอบคำบรรยาย ชุดกิจกรรมสำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม และชุดกิจกรรมรายบุคคลซึ่งผู้วิจัยได้สร้างชุดกิจกรรมสำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม

2.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

2.3.1 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างชุดกิจกรรมเป็นอย่างดีเพราะจะเป็นแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมนั้นเป็นไปอย่างมีระบบและสมบูรณ์ในตัวเอง ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2543, หน้า 10-12) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ชื่อกิจกรรมประกอบด้วย หมายเลขกิจกรรมชื่อกิจกรรมและเนื้อหา ของกิจกรรมนั้น
- 2) คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรมและลักษณะของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
- 3) จุดมุ่งหมาย เป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรม
- 4) ความคิดรวบรวม เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหาหรือมโนทัศน์ของกิจกรรมนั้นส่วนนี้ควรได้รับการย้ำและเน้นเป็นพิเศษ
- 5) สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม
- 6) เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุเวลาโดยประมาณ
 - ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม
 - ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียน
 - ขั้นกิจกรรม เป็นส่วนที่ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นอภิปราย เป็นส่วนที่นักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นสรุป เป็นส่วนที่ครูและนักเรียนประมวลข้อความรู้ที่ได้แล้วนำมาสรุป
สาระสำคัญ

ขั้นฝึกปฏิบัติ เป็นส่วนที่ช่วยให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้จากการเขียน
ในกิจกรรมไปฝึกปฏิบัติเพิ่มเติม

ขั้นประเมินผล เป็นส่วนที่วัดความริ่ความเข้าใจของนักเรียนหลังจากการฝึก
ปฏิบัติกิจกรรมครบถ้วนทุกขั้นตอนแล้ว

2.3.2 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม บุญชม ศรีสะอาด (2537, หน้า 95-96) ได้กล่าวถึง
องค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ 4 ส่วน คือ

- 1) คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้
ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศึกษา
- 2) บัตรงาน เป็นบัตรที่มีคำสั่งว่าจะให้นักเรียนปฏิบัติอะไรบ้าง โดยระบุ
กิจกรรมตามลำดับ ขั้นตอนของการเรียน
- 3) แบบทดสอบ วัดผลความก้าวหน้าของนักเรียน
- 4) สื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นสื่อสำหรับได้ศึกษามีหลายชนิดประกอบกันอาจเป็น
ประเภทสิ่งพิมพ์ หรือโสตทัศนูปกรณ์

2.3.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมของ กิดานันท์ มะลิทอง (2540, หน้า 85) ได้แบ่ง
ส่วนประกอบของชุดกิจกรรมดังนี้

- 1) คู่มือครู สำหรับผู้สอนในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
- 2) คำสั่ง เพื่อกำหนดแนวทางในการสอนหรือการเรียน
- 3) เนื้อหาบทเรียน จัดอยู่ในรูปของสไลด์ फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง วัสดุ
กราฟฟิก ม้วนวีดิทัศน์ หนังสือบทเรียน บทเรียนคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
- 4) กิจกรรมการเรียนเน้นให้นักเรียนทำรายงานกิจกรรมที่กำหนดให้หรือค้นคว้าต่อ
จากบทเรียนไปแล้วเพื่อความรู้ที่กว้างขวางขึ้น
- 5) แบบทดสอบ เป็นแบบทดสอบที่เกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนนั้นเพื่อการประเมิน
จากการศึกษาองค์ประกอบของชุดกิจกรรมข้างต้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของ
ชุดกิจกรรมและนำไปใช้สร้างชุดกิจกรรมสร้างความรู้ด้วยตนเองประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับ
ครู บทบาทผู้เรียน บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรเฉลยกิจกรรม แบบทดสอบหลังเรียน

แผนการจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมประกอบไปด้วยชื่อกิจกรรม คู่มือการใช้กิจกรรม คู่มือการใช้ (คำชี้แจง จุดมุ่งหมาย บทบาทผู้เรียน การจัดชั้นเรียน แผนการสอน) บัตรงาน (ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม) เนื้อหา สื่อและแบบทดสอบ ซึ่งแบบทดสอบที่ผู้วิจัยใช้เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 40 ข้อ

2.4 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม

2.4.1 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 189-192) ได้แบ่งขั้นตอนการผลิต ชุดกิจกรรมไว้ 10 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาทั้งหมดอย่างละเอียด
- 2) เมื่อศึกษาเนื้อหาสาระและแบ่งหน่วยการเรียนการสอนได้แล้วจะต้องพิจารณาตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใดโดยคำนึงถึงข้อกำหนดว่านักเรียน คือใคร จะให้อะไรกับนักเรียน จะให้ทำกิจกรรมอย่างไร จะทำได้ดีอย่างไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการเรียน
- 3) กำหนดหน่วยการเรียนการสอน โดยประมาณเนื้อหาสาระที่เรา จะสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ตามชั่วโมงที่กำหนด
- 4) กำหนดความคิดรวบยอด ความคิดรวบยอดที่เรากำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหัวเรื่อง
- 5) กำหนดจุดประสงค์การเรียน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับความคิดรวบยอดโดยกำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงความสามารถของนักเรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ภายหลังจากการเรียนการสอนบทเรียนแต่ละเรื่องจบไปแล้ว
- 6) การวิเคราะห์งาน คือการนำจุดประสงค์การเรียนแต่ละข้อมาทำการวิเคราะห์งานเพื่อหากิจกรรมการเรียนการสอน
- 7) เรียงลำดับกิจกรรมการเรียน ภายหลังจากที่เรา นำจุดประสงค์การเรียนแต่ละข้อมาวิเคราะห์และเรียงลำดับกิจกรรมของแต่ละข้อให้เกิดการประสานกลมกลืนของการเรียนการสอน
- 8) สื่อการเรียน คือวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนที่ครูและนักเรียนจะต้องกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้
- 9) การประเมินผล คือการตรวจสอบหลังจากการเรียนการสอนแล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่จุดประสงค์การเรียนกำหนดไว้หรือไม่

10) การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการสอน เพื่อหาประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ว่าจะผลิตออกมาในขนาดเท่าใด และรูปแบบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะออกมาเป็นแฟ้มหรือกล่องสุดแล้วแต่ความสะดวกในการใช้ การเก็บรักษาและความสวยงาม การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม ควรนำไปทดลองใช้กับกลุ่มย่อยดูก่อนเพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงให้ดีแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับเด็กทั้งชั้นหรือกลุ่มใหญ่ๆ โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

- 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการความรู้เดิมของนักเรียนหรือไม่
- 2) การนำเข้าสู่ บทเรียนของชุดกิจกรรมการเรียนรู้นี้เหมาะสมหรือไม่
- 3) การประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสับสนวุ่นวายกับนักเรียนและดำเนินไปตามขั้นตอนที่กำหนดหรือไม่
- 4) การสรุปผลการเรียนการสอน
- 5) การประเมินผลหลังการเรียน เพื่อตรวจสอบดูว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นนั้น ในความเชื่อมั่นได้มากน้อยแค่ไหน

2.4.2 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมของ บุญเกื้อ ครอบหาเวช (2543, หน้า 97-99) อ้างอิงใน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532, หน้า 119) ได้เสนอขั้นตอนการผลิตชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 10 ขั้นตอน คือ

- 1) กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม
- 2) กำหนดหน่วยการสอนแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอนโดยประมาณ เนื้อหาวิชาให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้หนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง
- 3) กำหนดหัวเรื่อง
- 4) กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการ
- 5) กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง
- 6) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่เป็นแนวทางในการเลือกและการผลิตสื่อการสอน
- 7) กำหนดแบบประเมินผล ต้องออกแบบประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์ (การวัดผลที่ยึดเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์โดยไม่มี การนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้วนักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
- 8) เลือกและผลิตสื่อการสอน

9) หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

10) การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วสามารถนำไปสอนนักเรียนได้ตามประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้และระดับการศึกษาโดยกำหนดขั้นตอนการใช้ดังนี้ คือ ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (การสอน) ชั้นสรุปการสอน ทำแบบทดสอบหลังเรียน

สรุป ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมได้ ดังนี้ ในขั้นต้นต้องศึกษาตัวหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้เข้าใจในจุดมุ่งหมายก่อนว่าต้องการอะไร เมื่อทราบแล้วในขั้นตอนต่อไปจะต้องกำหนดหน่วยการเรียนรู้ หัวเรื่อง สาระสำคัญ ตัวชี้วัด เนื้อหา สาระ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแบบประเมินผล หลังจากนั้นจะต้องเลือกและผลิตสื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดในขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแล้วจึงนำไปใช้ต่อไป

2.5 การพัฒนาชุดกิจกรรม

2.5.1 ใช้หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับชุดการเรียนการสอน (ชุดกิจกรรม) แนวคิดพื้นฐานที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการสร้างชุดกิจกรรม เกิดจากหลักการและทฤษฎี ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดหลัก 5 ประการ ดังนี้ (ชัยยงค์ พรมวงค์, 2540, หน้า 119-120)

1) แนวคิดที่ 1 ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ความแตกต่างระหว่างมีหลายด้านคือ ความสามารถทางสติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ วิธีการที่เหมาะสมที่สุด คือการจัดสอนรายบุคคลหรือการสอนตามเอกัตภาพทางการศึกษาโดยเสรี การศึกษาด้วยตนเองซึ่งล้วนเป็นวิธีเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามสติปัญญา ความสามารถและความสนใจ โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม

2) แนวคิดที่ 2 ความพยายามที่จะเปลี่ยนการสอนจากเดิมที่ยึดครูเป็นแหล่งความรู้มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนด้วยการใช้ความรู้จากสื่อการสอนต่าง ๆ ซึ่งได้จัดให้ตรงกับเนื้อหาและประสบการณ์ตามหน่วยการสอน การเรียนด้วยวิธีนี้ครูจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนเพียงหนึ่งในสามของทั้งหมด อีกสองส่วนผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเอง จากสิ่งที่ผู้สอนเตรียมไว้ในรูปของชุดกิจกรรม

3) แนวคิดที่ 3 การใช้ไฮตัทศนูปกรณ์ในรูปแบบของการจัดระบบการใช้สื่อการสอนหลายอย่างมาช่วยในการสอนให้เหมาะสม และใช้เป็นแหล่งความรู้สำหรับนักเรียน แทนการให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนอยู่ตลอดเวลา แนวทางใหม่จึงเป็นการผลิตสื่อการสอนแบบประสมให้เป็นชุดกิจกรรม เพื่อเปลี่ยนจากการใช้สื่อ เพื่อช่วยครูผู้สอน มาเป็นการช่วยผู้เรียน

4) แนวคิดที่ 4 ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อม นักเรียนเป็นฝ่ายรับความรู้จากครูเท่านั้น แทนจะไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่อเพื่อนๆ และต่อครู นักเรียนจึงขาดทักษะการแสดงออก และการทำงานเป็นกลุ่ม จึงได้มีการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ไปประกอบกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งนำมาสู่การผลิตสื่อออกมาในรูปแบบของชุดกิจกรรม

5) แนวคิดที่ 5 การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ โดยยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้โดยสภาพการณ์ออกมาเป็นการสอนแบบโปรแกรม หมายถึง ระบบการเรียนการสอนที่เปิดระบบให้นักเรียน

5.1) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง

5.2) ได้ทราบว่า การตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานของตนถูกหรือผิดอย่างไร

5.3) ได้รับการเสริมแรงที่ทำให้นักเรียนภูมิใจที่ได้ทำถูกหรือคิดถูกอันจะทำให้เกิดการกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต

5.4) ได้เรียนรู้ไปที่ละขั้นตอนตามความสามารถและความสนใจของตนเอง

2.6 ประโยชน์ของชุดกิจกรรม

2.6.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกระดับ ชุดกิจกรรมจัดเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะการนำสื่อต่าง ๆ มาประกอบกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ประโยชน์ของชุดกิจกรรมที่มีต่อการเรียนการสอนมีหลายประการคือ

1) ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน และมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดการบรรยายได้ดี

2) ได้รับความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเอง

3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4) เป็นการสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดกิจกรรมพัฒนา
ไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบใช้ได้ทันที

5) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน เพราะสื่อประสม ที่ได้จัด ใน
ระบบเป็นการปรับเปลี่ยนกิจกรรมและช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา

6) แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมการศึกษารายบุคคลตาม
ความสนใจ ตามเวลาและโอกาสที่จะเอื้ออำนวยแก่ผู้เรียนซึ่งแตกต่างกัน

7) ช่วยจัดปัญหาการขาดแคลนครู ชุดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนเรียนได้โดยอาศัยความ
ช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ทั้งสามารถเรียนด้วยตนเอง ครูคนหนึ่งจึงสามารถสอนนักเรียนได้จำนวน
มากขึ้น

8) ช่วยนักเรียนให้รู้จุดมุ่งหมายของการเรียนชัดเจน

9) ชุดกิจกรรมจะกำหนดบทบาทของครูและนักเรียนได้แน่ชัดว่า ตอนใดใคร
จะทำอย่างไร ลดบทบาทของการกระทำของครูฝ่ายเดียว

10) ชุดกิจกรรมเกิดจากการเอาวิธีระบบเข้ามาใช้ย่อมจะมีประสิทธิภาพ เพราะได้
ผ่านการทดลองหาประสิทธิภาพมาแล้ว โดยผู้มีความชำนาญทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการ
เพื่อสร้างเป็นแม่แบบและสามารถจะขยายออกไปได้

11) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียน รู้จักทำงานร่วมกัน

12) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวัสดุการเรียนและกิจกรรมที่เขาชอบ

13) มีการวัดผลตนเองบ่อย ๆ ทำให้นักเรียนรู้การกระทำของตนและสร้างแรงจูงใจ

2.6.2 ประโยชน์ชุดกิจกรรมของ กาญจนา เกียรติประวัติ (ม.ป.ป./174) ได้กล่าวถึง
คุณประโยชน์ของชุดการเรียน (ชุดกิจกรรม) ไว้ดังนี้

1) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครู ลดบทบาทในการบอกของครู

2) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะสื่อประสมที่ได้จัดไว้ใน
ระบบเป็นการปรับเปลี่ยนกิจกรรมและช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนตลอดเวลา

3) เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ทำให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้
พิจารณาข้อมูล ฝึกความรับผิดชอบและการตัดสินใจ

4) เป็นแหล่งความรู้ที่ทันสมัยและจำเป็นถึงหลักจิตวิทยา 5) ช่วยจัดปัญหาขาด
แคลนครู เพราะนักเรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ 6) ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ เพราะ
สามารถนำไปใช้ได้ทุกเวลาและไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะในโรงเรียน

2.6.3 ประโยชน์ชุดกิจกรรมของ เพ็ญศรี สร้อยเพชร (2542, หน้า 6) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) ช่วยให้ผู้สอนถ่ายถอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน และมีคุณลักษณะเป็นนามธรรมสูง
- 2) ทำให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ
- 3) ทำให้นักเรียนได้ความรู้ในแนวเดียวกันไม่ว่าครูใดสอน
- 4) ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียน เพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเอง
- 5) ช่วยสร้างความพร้อมมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะสามารถหยิบไปใช้ได้ทันที ประหยัดเวลา แรงงานและรายจ่าย
- 6) แก้ปัญหาในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น
- 7) ใช้ได้ทุกระดับการศึกษา

2.6.4. ประโยชน์ชุดกิจกรรมของ บุญเกื้อ ควรรณเวช (2543, หน้า 110) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการเรียนแบบรายบุคคล นักเรียนได้เรียนตามความสามารถความสนใจตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน
- 2) ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู
- 3) ช่วยในการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 4) ช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้ครู
- 5) เป็นประโยชน์ในการสอนแบบศูนย์การเรียน
- 6) ช่วยให้ครูวัดผลนักเรียนได้ตรงตามความมุ่งหมาย
- 7) เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- 8) ช่วยให้นักเรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- 9) ช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จัก นับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น

จากประโยชน์ของชุดกิจกรรมที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ชุดกิจกรรมเป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่ครูผู้สอนน่าจะนำมาใช้อันสืบเนื่องมาจากภาระงานครูมีมาก หรือโรงเรียนที่ขาดแคลนครู หากนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้มาใช้จะสามารถสร้างความมั่นใจให้ครูได้ว่านักเรียนจะได้รับความรู้ได้อย่างเต็มที่ ฝึกนักเรียนให้รู้จักความรับผิดชอบ และมีความเป็นประชาธิปไตยยอมรับฟังความคิดเห็น

ของผู้อื่น และในขณะเดียวกันยังเป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองด้วย

3. วิธีการทางประวัติศาสตร์

3.1 ความหมายประวัติศาสตร์

ความหมาย “ประวัติศาสตร์” ของนักประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ในต่างประเทศและประเทศไทยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 12-24)

3.1.1 นักประวัติศาสตร์ในต่างประเทศ

หลุยส์ กอตส์ชอล์ค (Louis Gottschalk) ให้ความหมายว่า “ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของมนุษย์ ในอดีตที่กล่าวไว้ตามลำดับเวลา”

โรเบิร์ต วี แดเนียลส์ (Robert V. Daniels) ให้ความหมายว่า “ประวัติศาสตร์คือภาพที่บันทึกความทรงจำในอดีตที่มีค่าของมนุษย์”

โรเบิร์ต โจนส์ ซาเฟอร์ (Robert Jones Shafer) ให้ความหมายประวัติศาสตร์ว่า

- 1) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต
- 2) เหตุการณ์ในอดีตที่ได้มีการจดบันทึกไว้
- 3) ผลงานการจดบันทึกเรื่องราวในอดีตของนักประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

อันได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลและนำเสนอบทวิเคราะห์

3.1.2 นักประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย แม้พระองค์ท่านจะไม่เคยให้ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้อย่างตรงๆ แต่ได้ทรงพระนิพนธ์ถึงหลักการของประวัติศาสตร์ไว้ว่า “ แม้จะเอากาลกำหนดตั้งเป็นหลักที่ลำดับก่อนและหลังกัน มีชื่อที่ต้องถือเป็นหลัก 3 ส่วน” คือ

- ส่วนที่ 1 เกิดเหตุการณ์อย่างไร
- ส่วนที่ 2 ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์อย่างนั้น
- ส่วนที่ 3 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ผลอย่างไร

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ให้ความหมายว่า “ประวัติศาสตร์คือเรื่องราวว่าด้วยความ เป็นไปของมนุษย์” ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการคือ

- 1) เป็นเรื่องที่ยังเกิดขึ้นและเสร็จสิ้นไปแล้ว
- 2) เป็นความจริงหรือมีหลักฐานพิสูจน์ให้เห็นเป็นความจริงและสามารถจะรวบรวมให้ต่อเนื่องกันได้

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ให้ความหมายว่า “ประวัติศาสตร์เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน”

เฉลิม มะลิลา (2523, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความหมายของประวัติศาสตร์ไว้เป็นนัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ประวัติศาสตร์ในความหมายที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งมีความหมายว่า “ประมวลวิทยาการความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวทั้งหลายของมนุษย์ซึ่งได้ก่อกำเนิดวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามความเป็นจริง”

2. ประวัติศาสตร์ในความหมายที่เป็นวิชาการความรู้แขนงหนึ่ง ซึ่งหมายถึง “บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ของโลกและมนุษยชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” ซึ่งอาจจำแนกย่อยได้หลายแขนง เช่น ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์กฎหมาย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นต้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 16) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์มีความหมายครอบคลุม 4 ประเด็นสำคัญ คือ (1) ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่เป็นจริงและสิ้นสุดไปแล้ว (2) ประวัติศาสตร์มีการเสนอไว้ตามลำดับเวลา (3) ประวัติศาสตร์มีการศึกษาค้นคว้า บันทึกและรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ น่าเชื่อถือ มีหลักฐานพิสูจน์ให้เห็นเป็นความจริงได้ และ (4) ประวัติศาสตร์มีคุณค่าต่อคนรุ่นหลังในการศึกษา

สรุปว่า “ประวัติศาสตร์” หมายถึง เรื่องราวในอดีตที่เสร็จสิ้นไปแล้ว แต่ยังมีการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นช่วงเวลา โดยมีการเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้มีความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงไม่บิดพลิ้ว ตรวจสอบหรือพิสูจน์ได้ และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ ผู้วิจัยได้นำคำว่าประวัติศาสตร์ มาเป็นแนวทางการนิยามคำศัพท์ของประวัติศาสตร์เมืองจันเสน

3.2 ความหมายวิธีการทางประวัติศาสตร์

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2543, หน้า 126) กล่าวว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงวิธีการแสวงหาความรู้ซึ่งนักการศึกษาได้นำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาคำตอบมากำหนดเป็นขั้นตอนการสอนโดยมีลำดับขั้นตอน คือ ขั้นตอนค้นหาและตั้งสมมติฐาน ขั้นรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ขั้นวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน ขั้นตีความและสังเคราะห์ ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า

ลาวัณย์ วิทยายุทธพิภูล, (2527 อ้างใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2553, หน้า 18) วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐาน บนพื้นฐานข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบ และตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล

สรุปได้ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้ความรู้และคำตอบที่เชื่อว่าสะท้อนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตได้ถูกต้องมากที่สุด ดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการศึกษา โดยมีการตั้งข้อคำถามจากหลักฐานที่ได้มาและเชื่อถือได้ การใช้เหตุผลในการตรวจสอบวิเคราะห์ ตีความของหลักฐานและนำไปใช้อย่างถูกต้อง ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่สะท้อนข้อเท็จจริงออกมาได้ถูกต้อง โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองจันทน์

3.3 ความสำคัญและประโยชน์ของประวัติศาสตร์

3.3.1 ความสำคัญของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 19) การศึกษาประวัติศาสตร์มีปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ อดีตที่มีการฟื้นฟู หรือ จำลองขึ้นมาใหม่นั้นมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และเชื่อถือได้เพียงใด รวมทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่นำมาใช้เป็นข้อมูลนั้นมีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีอยู่มากมายเกินกว่าที่จะศึกษาหรือจดจำได้หมด แต่หลักฐานที่ใช้เป็นข้อมูลอาจมีบางส่วน ดังนั้น วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะได้นำไปใช้ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ลำเอียง และเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

3.3.2 ความสำคัญของ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2533, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

- 1) ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- 2) ช่วยกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับมนุษยชาติทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- 3) สนองความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องราวของชาติต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิตบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย ตลอดจนจนความคิดและการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของคนชาตินั้น ๆ
- 4) ช่วยสนับสนุนสร้างเสริมและพัฒนาความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความรักชาติ ความเข้าใจในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพของชนชาติต่าง ๆ

5) ช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความคิดเชิงวิพากษ์ วิจาร์ณ และพิจารณา รวมทั้งความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์

6) สร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาของชุมชนสมัยใหม่ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการอภิปรายและการหาข้อสรุปการประนีประนอมเข้าหากัน

ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์จะช่วยให้มนุษย์เกิดสำนึกในการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลที่เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน อันสร้างความภูมิใจและกระตุ้นความรู้สึกนิยมในชาติหรือเผ่าพันธุ์ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ ประวัติศาสตร์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากอดีตเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับปัจจุบันองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์จะทำให้เข้าใจถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และผลกระทบจากปัญหา การศึกษาประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่หลากหลายซึ่งสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายให้เป็นประโยชน์ต่อทั้งปัจจุบันและอนาคตวิธีการทางประวัติศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาสั่งสมประสบการณ์และทักษะในการวิเคราะห์ ใ้ไตสวน และแก้ปัญหา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาศาสตร์แขนงอื่นๆ คุณสมบัตินี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพประชากรในสังคมที่เจริญก้าวหน้าและมีพัฒนาการสูง

3.3.3 ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ของ เรณู ภัยนันทน์ (2536, หน้า 15) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาประวัติว่า

1) จะทำให้เห็นถึงความต่อเนื่องของอดีตและปัจจุบันในเรื่องของความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจในวิวัฒนาการอันเป็นลำดับขั้นในการพัฒนาสังคม

2) ศึกษาพฤติกรรมทั้งที่เป็นความสำเร็จ ความก้าวหน้า และความล้มเหลว รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกที่จะปฏิบัติในแนวทางที่เหมาะสมและหลีกเลี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดดังเช่นที่เป็นมาในอดีต

3) ตระหนักในคุณค่าของศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ขึ้น และร่วมมือกันรักษาเป็นมรดกตกทอดสืบต่อชนรุ่นหลังซึ่งจะเป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติต่อไป

4) ทำให้เห็นถึงตัวอย่างของความรักชาติ ความสามัคคี ความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้ต่อสู้เพื่อรักษาความเป็นชาติ จะทำให้เกิดความรักชาติ ความรู้สึกรับผิดชอบที่จะรักษาเอกราชและความเป็นไทยไว้รวมไปถึงการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้จะต้องไม่เน้นให้เกิดความหลงรักชาติในทางที่ผิด

5) ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และหลักฐานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่จะมุ่งอนุรักษ์ศิลปกรรมเหล่านี้ไว้ เป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลังสืบต่อไป

6) ทำให้ชีวิตมีความหมาย มีคุณค่า หมายถึงเหตุการณ์ ซึ่งเราบันทึกไว้เป็น ประวัติศาสตร์ ส่งผลต่ออารมณ์ ค่านิยมและอุดมการณ์ทั้งหมด สำหรับจะอยู่เพื่อสิ่งนั้น

7) เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทำให้มนุษย์มีการรวมกลุ่มขึ้นพื้นฐานเป็นประเทศ ศาสนา ชนชั้นและสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้น และติดมากับสิ่งเหล่านั้น

8) ประวัติศาสตร์ช่วยฝึกและใช้ทุกส่วนที่จำเป็นสำหรับการใช้ปัญญา ความคิด เร่งเร้าความอยากรู้อยากเห็นและพลังใจในการค้นคว้า ควบคุมระบบการให้เหตุผล ปลูกฝังศิลปะ แห่งการแสดงออกและการสื่อความเข้าใจ

9) ประวัติศาสตร์ ต้องการฝึกใช้ความเกี่ยวพันระหว่างรายละเอียดกับแบบสรุป ความเข้าใจอย่างกว้างโดยสม่ำเสมอให้ประสบการณ์ในการรวบรวมจัดหมวดหมู่ที่มากมาย

10) ประวัติศาสตร์ สอนให้รู้จักการวินิจฉัย ช่วยสร้างพื้นฐานของความเข้าใจและ ช่วยฝึกหัดกลวิธีในการวิพากษ์วิจารณ์แล้วสรุปตามเหตุผล

3.3.4 การเรียนประวัติศาสตร์ของ กาญจนา ศิริมุสิกะ (2544, หน้า 152) ได้กล่าวว่าการ เรียนประวัติศาสตร์มีประโยชน์ดังนี้

1) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจความจริง

2) เป็นวิถีทางก่อกำเนิดและพัฒนาสติปัญญาเพราะการศึกษาและการค้นคว้า ในทางประวัติศาสตร์ต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณสมบัติหลายประการ เช่น ความมีเหตุผล ความ ยุติธรรม ความวิริยะอุตสาหะ ช่างสังเกต มีระเบียบ รอบรู้และเฉลียวฉลาด เป็นต้น

3) ทำให้ผู้ศึกษาเป็นคนเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันทคนทันเหตุการณ์

4) เป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในแขนงต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ได้เป็นอย่างดี

5) สามารถสนองความต้องการและความอยากรู้อยากเห็น

6) ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลินกับประวัติศาสตร์

7) ความรู้และแบบอย่างในประวัติศาสตร์เป็นประสบการณ์สำหรับที่จะใช้เป็น แนวทางในการกล้าเผชิญกับความเป็นจริงในชีวิต

8) ประวัติศาสตร์สอนให้ผู้ศึกษาเป็นคนรักความจริง มีคุณธรรมและหลักธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

9) ช่วยให้นักเรียนสามารถฝึกการสร้างความคิดรวบยอดอันเป็นแก่นแท้ของ ความรู้การเป็นผู้มีมนุษยธรรม มีเหตุผล รู้จักเสียสละ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ชอบใฝ่หาความรู้ใฝ่ตน มีวิจรรย์ญาณ กล่าววิจรรย์ในแนวทางริเริ่มและสร้างสรรค์ กล่าวแสดงออกในทางที่ถูกต้องและมีเหตุผล ตลอดจนเป็นผู้มีระเบียบวินัยรอบคอบและรู้จัก ขั้นตอน การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์เพราะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้นำมาเป็นกระบวนการ ในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองจันเสน ซึ่งเป็นประโยชน์ทำให้เข้าใจความจริง ช่วยกระตุ้น ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับมนุษยชาติทั้งในอดีตและปัจจุบันของเมืองจันเสน จะทำให้เห็นถึงความ ต่อเนื่องของอดีตและปัจจุบันของคนเมืองจันเสน ในเรื่องของความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจในวิวัฒนาการอันเป็นลำดับขั้นในการพัฒนาสังคมคนเมืองจันเสน

3.4 ลักษณะของผู้สอนประวัติศาสตร์

จากบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอนที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ผู้สอนต้องมีความตั้งใจใน การสอนโดยเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจในเนื้อหาที่จะสอนเป็น อย่างดี มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง รู้จักการ วิจัยทางประวัติศาสตร์ พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ การจัดการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญและจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ สนุกดึงดูดความสนใจนักเรียนได้ดี

3.4.1. ลักษณะของผู้สอนประวัติศาสตร์ของดุษฎี ไชยโยธา (2534, หน้า 122)

ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้สอนประวัติศาสตร์ดังนี้

- 1) ผู้สอนต้องมีการเตรียมตัวในวิชาประวัติศาสตร์และความรู้ศาสตร์อื่น ๆ
- 2) ผู้สอนต้องได้รับการอบรมในวิธีการสอน เทคนิคการสอน จิตวิทยาและการใช้ สื่อการสอน
- 3) ผู้สอนต้องศึกษารวบรวมความรู้เพื่อนำมาสอนนักเรียนได้ และเป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์
- 4) ผู้สอนต้องเป็นคนมีจิตใจกว้าง มีความรู้ เป็นนักคิดนักอ่าน นักท่องเที่ยวและ ยึดถือข้อเท็จจริง

5) ผู้สอนต้องเป็นนักวิเคราะห์วิจารณ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นที่ถูกต้องของผู้อื่นและยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติบางอย่างที่มีคนส่วนใหญ่ค่อยยอมรับแล้ว

6) ผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือผ่านการเรียนรู้มากในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีประสบการณ์ทางการสอนและได้ผลดี

7) ผู้สอนต้องเป็นนักสังเกต จดจำและสนใจเหตุการณ์ในท้องถิ่น ประเทศโลก ต้องรู้แหล่งหนังสือในการใช้อ้างอิง ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์อยู่เสมอ

ต้องรู้จักใช้สื่อการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง รู้จักการสอนหลายวิธี

ดังนั้น พอสรุปได้ว่าลักษณะของผู้สอนประวัติศาสตร์นั้นต้องเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ อยู่ตลอดเวลา พัฒนาตนเองด้านการสอนประวัติศาสตร์รวมถึงการค้นคว้าวิธีสอน เทคนิคการสอน และรู้จักใช้จิตวิทยาในการสอน ต้องเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์โดยการค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง รู้จักบูรณาการการสอนในหลายรูปแบบ ใช้สื่อในท้องถิ่นเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้กับชุดกิจกรรมจนนักเรียนมีคุณภาพในระดับที่น่าพอใจโดยดูได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรม

3.5 บทบาทของผู้สอนประวัติศาสตร์

บทบาทของผู้สอนประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา คือ การสอนเนื้อหาประวัติศาสตร์ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

3.5.1. บทบาทของผู้สอนประวัติศาสตร์ของ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2533, หน้า 36-37) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้สอนประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมไว้ดังนี้

1). บทบาทด้านวิชาการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง

1.1 มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง

1.2 ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมความรู้ในเนื้อหาของประวัติศาสตร์ที่อยู่ใน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายให้ละเอียดลึกซึ้ง

1.3 มีประสบการณ์ด้านวิจัยประวัติศาสตร์และการใช้เอกสาร

ต้นเรื่อง

1.4 มีความรู้เบื้องต้นทางสังคมศาสตร์

1.5 เข้าเป็นสมาชิกของสถาบันวิชาชีพประวัติศาสตร์

เพื่อพัฒนาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ เพื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 มีความสนใจเข้าร่วมอบรม สัมมนาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อยู่เสมอ

3.5.2 บทบาทด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หลักการสอนที่ดีในปัจจุบันควรเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จึงต้องทำให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียนอย่างมาก

สรุปได้ว่าผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องมีความรู้ในด้านกระบวนการทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีและก่อนสอนต้องศึกษาเนื้อหาของประวัติศาสตร์นั้น ๆ อย่างเข้าใจเสียก่อน และการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และต้องเป็นที่น่าสนใจแก่เด็กนักเรียน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของผู้สอนประวัติศาสตร์มาเป็นอย่างดีเพื่อให้สามารถใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้อประวัติศาสตร์เมืองจันเสนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

3.6 วิธีสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) มีขั้นตอนของการสอนดังนี้

3.6.1 ขั้นตอนการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ สามารถนำไปใช้ได้กับการสอนสังคมศึกษาในทุกระดับแต่อย่างไรก็ตามวิธีนี้ ขึ้นอยู่กับทักษะและความพร้อมของนักเรียนแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน ทักษะในวิธีการนี้จะพัฒนาไปอย่างช้า ๆ ตามความสามารถความสนใจ และระดับวุฒิภาวะ ซึ่งในการพัฒนานี้จะต้องเริ่มต้นในชั้นประถมเลยทีเดียว โดยใช้วิธีการง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและค่อยพัฒนาทักษะทางประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อนมากขึ้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมปลาย ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดแบบสร้างสรรค์และวิเคราะห์วิจารณ์มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงขั้นตอนการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2543, หน้า 128) ได้กล่าวว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ซึ่งนักการศึกษาได้นำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาคำตอบมากำหนดเป็นขั้นตอนการสอนโดยมีลำดับขั้นดังนี้

1) **ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน** เป็นการกำหนดขอบเขตเนื้อหาว่าต้องการศึกษาเรื่องใด โดยทำการศึกษาขอบเขตและแนวทางปัญหา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยละเอียด การตั้งข้อสมมติฐาน เป็นการกำหนดให้นักเรียนเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่าเป็นไปได้เกี่ยวกับคำตอบของปัญหา สมมติฐานนี้ถือว่าเป็นความจริงชั่วคราวที่สมมติขึ้นเป็นการคาดคะเนอย่างมีเหตุผลและยังไม่มีมีการทดสอบเพื่อ รับรองข้อความนี้ สมมติฐานนี้อาจจะถูกหรือผิดทั้งหมดก็ได้ หรืออาจจะถูกบ้าง ผิดบ้างในบางส่วนก็ได้

2) ชั้นรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

คือ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 หลักฐานที่เขียนหรือพูดโดยผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรงเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หลักฐานชั้นต้นนี้ได้แก่หลักฐานใด ๆ ก็ตามที่อาจนำไปสู่ร่องรอยในอดีต และถ้าหากสิ่งนั้นอยู่ในสภาพคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง ก็จัดอยู่ในประเภทหลักฐานชั้นต้นได้ทั้งสิ้น เช่น บันทึกประจำวัน จดหมาย หลักฐานทางราชการ ข่าว ภาพยนตร์ แสตมป์ เหรียญษาปณ์ ตรา ฯลฯ สำหรับงานเขียนที่จัดอยู่ประเภทหลักฐานชั้นต้นไม่จำเป็นต้องเป็นฉบับดั้งเดิมฉบับเดียวเท่านั้น อาจมีการตีพิมพ์ขึ้นใหม่ก็ได้แต่การพิมพ์ขึ้นใหม่นี้ต้องคงรูปแบบอยู่อย่างเคร่งครัดจึงจะจัดว่าอยู่ในประเภทหลักฐานชั้นต้น หลักฐานข้างต้นอาจ แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

2.2 งานเขียนฉบับลายมือซึ่งมิได้ถูกดัดแปลง หรือฉบับตีพิมพ์

เช่น จดหมายที่เขียนติดต่อกัน บันทึกประจำวัน ฯลฯ

2.3 เอกสารที่เป็นทางการ เช่น กฎหมาย สนธิสัญญา คำสั่งต่าง ๆ

ของรัฐบาลหน่วยงานต่าง ๆ ฯลฯ

2.4 การบอกเล่าต่อ ๆ กันมา หรือหลักฐานจากการสัมภาษณ์ รวมทั้งนิทานปรัมปรา

2.5 หลักฐานชั้นต้นอื่น ๆ เช่น ศิลปิน พงศวดาร ประวัติส่วนบุคคล ปฏิทินเหตุการณ์ แต่เขียนขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานชั้นต้นเอามาเรียบเรียงใหม่หรือเป็นหลักฐานชั้นต้นที่มีการตีความ

2.6 หลักฐานชั้นรอง เป็นเอกสารที่บันทึกเหตุการณ์โดยบุคคลที่มีได้อยู่ในที่ที่เกิดเหตุการณ์ แต่เขียนขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานชั้นต้นเอามาเรียบเรียงใหม่หรือเป็นหลักฐานชั้นต้นที่มีการตีความ

3) **ชั้นวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน** หลักฐานที่มีคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ คือหลักฐานที่ให้ความจริงดั้งเดิม ดังนั้นหลักฐานต่าง ๆ จะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด ผู้ใช้ควรอาศัยหลักหลาย ๆ ประการเข้าประกอบในการพิจารณา ซึ่งการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลนี้มี 2 ลักษณะ คือ

3.1 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าภายนอกเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับว่าข้อมูลนั้นเป็นจริงหรือไม่ เกิดขึ้นเมื่อใด ใครเป็นคนทำขึ้น เช่น การตรวจเอกสารโดยสอบลายมือที่เขียนลายเซ็น ลีลาการใช้ภาษา จำนวน เป็นต้น

3.2 การวิเคราะห์และประเมินค่าภายใน มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

3.2.1 ช่วงระยะเวลาของเหตุการณ์และการบันทึกถ้าบันทึกได้ทัน เหตุการณ์มากเท่าไรความถูกต้องย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น

3.2.2 จุดมุ่งหมายของผู้บันทึก ผู้บันทึกบางคนตั้งใจบันทึกเพื่อความจำ บางคนเขียนเพื่อเป็นรายงานเสนอผู้อื่น บางคนเขียนเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ ดังนั้น ความแน่นอนของหลักฐานจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้บันทึก เช่น คำสั่งในระหว่างรบ หรือคำสั่งจากสถานทูตไปยังทูตถือเป็นเอกสารที่มีความถูกต้องมากที่สุดเพราะบ่งถึงความมุ่งหมายตลอดจนสภาวะจิตใจของผู้สั่งในเวลานั้น ๆ

3.2.3 ผู้บันทึกเป็นผู้รู้ในเรื่องรายนั้นจริงหรือไม่ เรื่องราวที่รายงานนั้น อ้างอิงมาจากบุคคลอื่น หรือเป็นคำพูดของผู้บันทึกเอง

3.2.4 คุณสมบัติของผู้บันทึก เกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน สภาพแวดล้อมน่าเชื่อถือหรือไม่ ขณะที่บันทึกนั้นสภาพร่างกายหรือจิตใจปกติหรือไม่ มีความกดดันทางอารมณ์หรือถูกบีบบังคับให้เขียนหรือไม่

3.2.5 ข้อความนั้นมือคติดเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิการเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมหรือไม่

3.2.6 วิธีการในการบันทึกใช้วิธีการบันทึกอย่างไร บันทึกอย่างไร ถัดนั้นมี อรรถรสหรือเป็นการบันทึกโดยการสืบหาสาเหตุอย่างเที่ยงธรรม ถ้าหากผู้บันทึกใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บันทึกเหตุการณ์ จะทำให้เป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือมาก

4) **ขั้นตอนความและสังเคราะห์** เป็นการเลือก จัดระเบียบ เรียบเรียงข้อมูลที่ผ่านมา การประเมินค่ามาแล้วนั้น โดยนำมาพิจารณา อธิบายวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็น ประกอบกันแล้วจึงดำเนินการผสมผสานและสังเคราะห์เข้าด้วยกัน

5) **ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า** เป็นการเขียนข้อสังเคราะห์ที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า โดยไม่มีความลำเอียงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง การนำเสนอผลการค้นคว้านี้อาจทำได้โดยการบรรยาย การอภิปราย การสัมมนา ฯลฯ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ต้องมีการตั้งประเด็นปัญหา เรื่องที่จะศึกษา จากนั้นไปแสวงหาข้อมูลหลักฐาน นำกลับมาวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือของหลักฐาน แล้วสังเคราะห์ความรู้ข้อคิดเห็นออกมา นำเสนอความรู้ต่อผู้สอนอื่น โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีสอนแม่บทโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นแนวทางให้นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์เมืองจันเสนได้ใช้ศึกษาประวัติศาสตร์ของเมืองจันเสน โดยผู้วิจัยได้นำการสอนวิธีสอนแม่บทโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้ง 5 ขั้นนี้ไปใช้ในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองจันเสนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

3.7 กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

3.7.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จะช่วยให้ได้รับความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รวมทั้งได้ฝึกฝนทักษะ การคิด และพัฒนาเจตคติที่ถูกต้อง กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีหลายประเภท แต่ละประเภทมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาสามารถนำมาจัดให้นักเรียนปฏิบัติได้ กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีดังนี้ กาญจนา ศิริมุสิกะ (2544, หน้า 164)

1) กิจกรรมการอ่านประวัติศาสตร์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากการอธิบายของผู้สอน หนังสือที่ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนอ่านได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ สารคดี บทความทางวิชาการ เรื่องสั้น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ซิวประวัติ จดหมายเหตุ พงศาวดาร นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เอกสารทางราชการ กวีนิพนธ์และสารานุกรม เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการอ่านดังนี้

2) ผู้สอนมอบหมายงานพิเศษให้นักเรียนได้อ่านหนังสือ โดยกำหนดเรื่องที่จะอ่านและระยะเวลาในการอ่าน

3) ผู้สอนแนะนำประเภทของหนังสือแล้วให้นักเรียนเลือกหนังสือที่สนใจอ่าน

4) ผู้สอนให้นักเรียนสรุปสาระสำคัญของหนังสือ โดยเขียนรายงานประกอบหรือสรุป เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนั้นให้เพื่อนฟัง หรือนำมาอภิปรายถกเถียงกันในกลุ่มเพื่อนที่อ่านหนังสือเล่มนั้น

5) ผู้สอนอาจกำหนดรางวัลเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ โดยมอบหมายหนังสือเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ให้ในโอกาสอันควร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักและสะสมหนังสือประวัติศาสตร์

6) จัดตั้งชุมนุมนักอ่าน เพื่อพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนหนังสือ

3.7.2 กิจกรรมชุมชนประวัติศาสตร์ของโรงเรียน การจัดตั้งชุมชนประวัติศาสตร์ช่วยให้นักเรียนที่ให้ความสนใจประวัติศาสตร์มีความรู้กว้างขวาง และมีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ชุมนุมประวัติศาสตร์ยังสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้อีก เช่น การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การจัดรายการวิทยุ เป็นต้น

3.7.3 กิจกรรมทัศนศึกษาสถานศึกษา การนำนักเรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์นอกสถานที่ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่าเหตุการณ์ในอดีตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และมีหลักฐานปรากฏอยู่ ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ และสนใจที่จะเรียนมากขึ้น ผู้สอนอาจนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งความรู้ในท้องถิ่น เช่น โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่งโบราณคดี การนำนักเรียนออกไปทัศนศึกษาสถานศึกษาที่จะมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อผู้สอนได้วางแผนมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนและสอดคล้องกับบทเรียนที่เรียนไปแล้ว นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่แทรกระหว่างการไปทัศนศึกษา รวมทั้งการสรุปผล ประเมินผล ภายหลังจากการไปทัศนศึกษาสถานศึกษาแล้ว

3.7.4 กิจกรรมการจัดนิทรรศการ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่ช่วยสรุปผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนและขยายประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น ในการจัดนิทรรศการ นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำงานอย่างเต็มที่ ผู้สอนไม่ควรดำเนินการทำงานเสียทั้งหมด การจัดนิทรรศการในโรงเรียนสามารถทำได้ 2 กรณี คือ

1) จัดประจำ อาจจัดเรื่องราวที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ ซึ่งนักเรียนจะใช้ประโยชน์ได้เสมอ โดยเปลี่ยนทุกสัปดาห์หรือระยะเวลาอื่นๆตามสะดวก และสามารถเป็นหัวข้อในลักษณะต่อไปนี้

- ทานทราบใหม่ว่า
- สิ่งที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์
- วันนี้เมื่อ...ปีก่อน

การจัดเป็นประจำนี้จะทำได้สะดวก หากโรงเรียนมีห้องประวัติศาสตร์หรือมีสถานที่เฉพาะ เช่น ห้องโถงในอาคารเรียน โดยผู้สอนมอบหมายให้เป็นรายงานของนักเรียน

2) จัดเนื่องในบางโอกาส เช่น

- วันที่สำคัญของไทย เช่น วันปิยมหาราช วันจักรี เป็นต้น
- วันฉลองเอกราชของประเทศเพื่อนบ้าน
- วันปฏิวัติ
- วันที่ระลึกที่สำคัญในประวัติศาสตร์ต่างประเทศ
- วันครบรอบปี วันเกิด วันสิ้นชีพ ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์การ

จัดนิทรรศการบางโอกาสต้องอาศัยกิจกรรมการรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเขียนคำอธิบายประกอบ การทำแผนภูมิ แผนผังประกอบความเข้าใจการจัดลำดับสิ่งที่แสดง รวมทั้งการประเมินคุณค่าโดยนักเรียนที่ร่วมกันจัดนิทรรศการและนักเรียนที่เข้ามาชม

3.7.5 การจัดทำโครงการต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ที่จัดทำในรูปของโครงการ และมอบหมายให้นักเรียนไปปฏิบัติมีหลากหลายโครงการ ได้แก่

- การเรียบเรียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- การรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่น
- การเรียนรู้ประวัติของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
- การจัดทำแผนที่แสดงเส้นทางอพยพของชาวบ้านท้องถิ่น
- การจัดทำแผนภูมิแสดงเวลาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ
- การจัดป้ายนิเทศแสดงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์
- การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต
- การรวบรวมรายชื่อบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ เลียวนาร์ด เอช. คลาร์ก (Leonard H.Clark,1973, p.185) ได้เสนอ กิจกรรมการสอนและยุทธวิธีในการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

สอนให้นักเรียนมีโอกาสที่จะฝึกวิธีวิเคราะห์วิจารณ์ข้อมูลทั้งภายนอกและภายในโดยการพิจารณาว่าข้อมูลเหล่านั้นเชื่อถือได้มากเพียงใดโดย

1) ให้แบบฝึกหัดที่นักเรียนได้มีการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ เช่น นำเอาตัวอย่างข้อความบางตอนออกมาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าหลักฐานที่กล่าวมานั้นเป็นหลักฐานชั้นแรกหรือชั้นที่สอง ผู้เขียนนำข้อมูลเหล่านั้นมาจากไหน ข้อมูลที่นำมาถูกต้องเพียง ผู้เขียนใส่ความคิดมากน้อยเพียงใด มีการโฆษณาชวนเชื่อมากน้อยเพียงใด เปรียบเทียบข้อความในตอนนี้กับข้อความในแบบเรียนอื่น

2) ชี้แนะให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีที่จะตรวจสอบความจริงจากสิ่งที่นักเรียนได้อ่าน และได้เห็นนักเรียนจะได้พบว่าเขามีโอกาสที่จะพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ไม่จริงเสมอไปวิธีหนึ่งก็คือให้นักเรียนได้รู้จักเปรียบเทียบข้อความที่ได้จากหนังสือประวัติศาสตร์กับหลักฐานด้านอื่น ๆ

3) ให้วิธีการสอนแบบอุปมาน ในการสอนแบบนี้ นักเรียนจะสามารถถึงความจริงต่าง ๆ จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และพัฒนาความคิดรวบยอดออกมาได้

4) ให้แบบฝึกหัดซึ่งนักเรียนค้นคว้าความจริงหรือแสดงปัญหาออกมาได้โดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างคือ

4.1 แสดงหลักฐานจากแหล่งที่มาต่าง ๆ กันและพยายามให้นักเรียนได้สร้างขึ้นมาใหม่

4.2 ให้นักเรียนสร้างและเขียนประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ได้ เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าวิธีการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้น เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ไม่น่าเบื่อฝึกทักษะทั้งด้านการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาบรรจุในชุดกิจกรรมอย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่อยู่นิ่งไม่ได้เรียนแต่ในหนังสือแต่สามารถออกไปศึกษาสถานที่ได้ ทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์นี้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง เริ่มที่ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งครูผู้สอนสามารถใช้ขั้นตอนในกระบวนการที่ทำได้ง่าย ๆ ให้ผู้เรียนได้ฝึกทำและให้ประสบผลสำเร็จเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการเรียนและรักการเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นการปูพื้นฐานการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์จากชั้นประถมศึกษาสู่ชั้นมัธยมศึกษา

3.8 การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.8.1 ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์สากลหรือต่างประเทศ ความหมายของ Local History ก็คือ Thai History ซึ่งมีทางและควมค่าที่ผู้สอนจะได้เปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์และคุณค่าสำหรับชนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เยาวชนไทย” เพื่อให้เขาได้ทราบ (Fact) ได้แลเห็นข้อดีและข้อบกพร่อง ในส่วนที่เป็นข้อบกพร่องในขบวนการ ระบบ หรือสิ่งใด ๆ ของประวัติศาสตร์ชาติไทย ควรอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะได้มีการ อภิปราย (Discussion) วิเคราะห์ (Analysis) และสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อให้ได้แก่นแท้ของข้อเท็จจริง (Fact) แต่ละเรื่องนั้นแหละจะนำมาซึ่งแนวความคิด (Concepts) อันมีคุณประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนแม้แต่ตัวผู้สอนเองและรวมถึงประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

3.8.2 ในแง่ของครูประวัติศาสตร์ไทยทั่ว ๆ ไปในความหมายของ Local History หมายถึงประวัติศาสตร์ไทยเฉพาะส่วนของภาคต่าง ๆ ชุมชนต่าง ๆ

3.8.3 ในแง่ของครูประวัติศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่น ความหมายในลักษณะก็คือ History เฉพาะท้องถิ่นส่วนกลางที่เป็นแหล่งที่ตั้งชุมชนหรือโรงเรียนนั้น

ดังนั้นในการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือเมืองจันเสน ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการใช้การอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงของเมืองจันเสน ซึ่งทำให้นักเรียนได้ทราบความเป็นมาของท้องถิ่นของตน

3.9 สื่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

วิชาสังคมศึกษาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์มีความจำเป็นต้องใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะ สำหรับสื่อการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ผู้สอนสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนนั้น สิริวรรณ ศรีพหล (2539, หน้า 1201) ได้เสนอไว้ดังนี้

3.9.1 หนังสือเรียนหรือแบบเรียน ในปัจจุบันมีหนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ ทั้งที่ทำโดยกระทรวงศึกษาธิการและสำนักพิมพ์เอกชน การเลือกใช้หนังสือเรียนว่าจะใช้เล่มใดจึงเหมาะสมขึ้นอยู่กับผู้สอนในการประเมินหนังสือเล่มนั้น ๆ

3.9.2 หนังสืออ่านประกอบ โรงเรียนอาจจัดหาหนังสืออ่านประกอบวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ภายใต้การแนะนำของผู้สอน

3.9.3 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีอยู่ 2 ประเภท คือ

1) ประเภทที่เป็นเอกสารหรือลายลักษณ์อักษร เช่น ศิลาจารึก ตำนาน พระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึกประจำวัน นิทานพื้นบ้าน เอกสารที่จัดพิมพ์ โดยรัฐบาลหรือเอกชน ข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือ วรรณคดีที่สำคัญ ๆ ซึ่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

2) ประเภทที่เป็นวัตถุ ซึ่งใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้

3) ภาพยนตร์ สไลด์ วีดิทัศน์ วีซีดี สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ สื่อเหล่านี้จะมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เช่น การทำสงคราม อุตชีวประวัติ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เป็นต้น

4) เทปบันทึกเสียง ซีดี ผู้สอนจะนำเทปบันทึกเสียงคำปราศรัยของบุคคลสำคัญ ในประวัติศาสตร์มาให้นักเรียนฟังประกอบการสอนบทเรียนที่เกี่ยวกับอชีวประวัติ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5) แผนที่ การเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ ควรมีแผนที่ ประกอบด้วยแผนที่ที่ใช้ควรเป็นแผนที่ทางประวัติศาสตร์

6) แผนภูมิแสดงเวลา แผนภูมิแสดงเวลาจะช่วยให้นักเรียนเรียงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถใช้ได้เมื่อผู้สอนต้องการทบทวนเนื้อหาสาระได้สอนไป

7) แหล่งวิทยากรในชุมชน หมายถึง แหล่งวิทยากรในชุมชนที่ผู้สอนสามารถนำมาประกอบการเรียนได้แก่

7.1 วัด ผู้สอนสามารถใช้ประกอบบทเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติวัฒนธรรม หรือความเจริญรุ่งเรืองศิลปกรรมได้

7.2 โบราณสถานและโบราณวัตถุ การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาโบราณสถาน
โบราณวัตถุ

7.3 พิพิธภัณฑสถาน การนำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑสถานที่มีความหมายและมี
ประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างยิ่ง

7.4 ห้องสมุดของโรงเรียน มหาวิทยาลัย ส่วนราชการเมื่อผู้สอนจัด
กิจกรรมการอ่าน

7.5 วิทยากรหรือบุคคลในท้องถิ่น คำบอกเล่าประสบการณ์ ข้อคิดเห็นของ
วิทยากรหรือบุคคล

สรุปว่า สื่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คือสื่อที่เกี่ยวข้องกับ
ประวัติศาสตร์ของสิ่งนั้น ๆ เช่น หนังสือ เอกสารลายลักษณ์อักษร รูปภาพ แผนที่ แหล่งวิทยากร
ชุมชน พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งที่กล่าวมาผู้วิจัยได้ใช้เป็นสื่อในการสอน
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองจันทน์ทั้งหมด แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้นำออกมาประกอบในชุด
กิจกรรมได้จึงได้เพียงแค่เขียนแสดงให้เห็นว่ามีสื่ออะไรบ้างในชุดกิจกรรมนั้น ๆ คงมีเพียงแค่นำหนังสือ
ที่มีจำหน่ายเท่านั้นที่ใช้ในชุดกิจกรรมได้

3.10 การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

การวัดและการประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการเรียนการ
สอนประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา ทั้งนี้เพื่อวัดและประเมินผลว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ
มีทักษะมีเจตคติอย่างไรหลังจากที่เรียนไปแล้ว และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้หลายวิธี ดังนี้

3.10.1 ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมการเรียนการสอน

3.10.2 ประเมินผลจากผลงานและความรับผิดชอบในการทำงานทั้งรายบุคคล
งานกลุ่ม ซึ่งผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนทำ

3.10.3 ประเมินผลจากการทดสอบ ซึ่งข้อสอบอาจเป็นปรนัยหรืออัตนัย ทั้งนี้
ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน

สรุปว่า การประเมินผลนั้นต้องได้จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนทั้งรายบุคคล และกลุ่ม มีการประเมินผลงานและจากแบบทดสอบ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประเมินคือ การประเมินความสามารถในการใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์โดยใช้แบบประเมินที่สร้างขึ้น และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลี้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2531, หน้า 146) กล่าวว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้วซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามที่นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอให้นักเรียนปฏิบัติจริง

อารีย์ วชิรวารการ (2542, หน้า 143) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน การฝึกฝนหรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งในโรงเรียนที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ แต่คนส่วนมากเข้าใจว่า ผลสัมฤทธิ์เกิดจากการเรียนการสอนแต่ภายในโรงเรียน และมองแต่ในแง่ความรู้ความเข้าใจเท่านั้น แต่ในทางที่เป็นจริงแล้ว ความรู้สึก ค่านิยม ก็เป็นผลจากการฝึกสอนและอบรม ซึ่งนับเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย

ปริยาทิพย์ บุญคง (2546, หน้า 7) อ้างอิงใน (Eysenck, Arnold and Meili. 1972, p. 6) ให้ความหมายของคำว่า ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำที่ต้องอาศัยทั้งความสามารถทั้งทางร่างกายและทางสติปัญญา ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนโดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวบุคคล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอาจได้จากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ เช่นการสังเกต หรือการตรวจการบ้าน หรืออาจได้ในรูปของเกรดจากโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่ซับซ้อน และระยะเวลาอันพอสมควร หรืออาจได้จากการวัดแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไปโดยสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะและประสิทธิภาพของผู้เรียน ที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกอบรมหรือการได้รับสั่งสอน สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นผลได้จากการให้ผู้เรียนได้ตอบคำถามในเรื่องที่ได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดการระลึกในเนื้อหาความรู้ที่เรียนมาและตอบออกมาในลักษณะของพฤติกรรม การเขียนตอบ การทำเครื่องหมายถูกผิด ตอบข้อคำถาม ซึ่งเรียกว่าแบบทดสอบที่มีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะนำมาให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำแล้วนำผลคะแนน ไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือกในการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

4.2 ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2.1 ประเภทแบบทดสอบของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538, หน้า 146) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า เป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนไปแล้วซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับให้นักเรียนปฏิบัติจริงซึ่งแบ่งแบบทดสอบประเภทนี้เป็น 2 ประเภท คือ

1) แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียน เป็นการทดสอบว่านักเรียนมีความรู้มากแค่ไหนหากพร้อมในส่วนใดจะได้สอนซ่อมเสริม หรือเป็นการวัดเพื่อดูความพร้อมที่จะเรียนในเนื้อหาใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของครู

2) แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา หรือจากครูที่สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองหาคุณภาพหลายครั้ง จนมีคุณภาพดีจึงสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้น สามารถใช้หลักและเปรียบเทียบผลเพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใดๆ ก็ได้ แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบบอดถึงวิธีการ และยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วยทั้งแบบทดสอบของครูและแบบทดสอบมาตรฐาน จะมีวิธีการในการสร้างข้อคำถามที่เหมือนกัน เป็นคำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมในด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้านดังนี้ 1.วัดด้านการนำไปใช้ 2.วัดด้านการวิเคราะห์ 3.วัดด้านการสังเคราะห์ 4.วัดด้านการประเมินค่า

4.2.2 ความหมายแบบทดสอบของ สมนึก ภัททิยธนี (2544, หน้า 78-82) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง แบบทดสอบวัดสมรรถภาพทางสมองต่างๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือแบบทดสอบที่ครูสร้างกับแบบทดสอบมาตรฐาน แต่เนื่องจากครูต้องทำหน้าที่วัดผลนักเรียน คือเขียนข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ตนได้สอน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับแบบทดสอบที่ครูสร้างและมีหลายแบบแต่ที่นิยมใช้มี 6 แบบดังนี้

1) ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง ลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถาม แล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรี เขียนบรรยายตามความรู้ และข้อคิดเห็นแต่ละคน

2) ข้อสอบแบบกาถูก-ผิด ลักษณะทั่วไป ถือได้ว่าข้อสอบแบบกาถูก-ผิด คือ ข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี 2 ตัวเลือก แต่ตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงกันข้าม เช่น ถูก-ผิด ใช่-ไม่ใช่ จริง-ไม่จริง เหมือนกัน-ต่างกัน เป็นต้น

3) ข้อสอบแบบเติมคำ ลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่ ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ให้ผู้ตอบเติมคำ หรือประโยค หรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ นั้น เพื่อให้มีใจความสมบูรณ์และถูกต้อง

4) ข้อสอบแบบตอบสั้นๆ ลักษณะทั่วไป ข้อสอบประเภทนี้ คล้ายกับข้อสอบแบบเติมคำ แต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้นๆ เขียนเป็นประโยคคำถาม สมบูรณ์ (ข้อสอบเติมคำเป็นประโยคที่ยังไม่สมบูรณ์) แล้วให้ผู้ตอบเป็นคนเขียนตอบ คำตอบที่ ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

5) ข้อสอบแบบจับคู่ ลักษณะทั่วไป เป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่งโดยมีคำหรือข้อความแยกจากกันเป็น 2 ชุด แล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่า แต่ละข้อความในชุดหนึ่ง จะคู่กับคำหรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างไรอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนดไว้

6) ข้อสอบแบบเลือกตอบ ลักษณะทั่วไป ข้อสอบแบบเลือกตอบนี้จะประกอบด้วย 2 ตอน ตอนนำหรือคำถาม กับตอนเลือก ในตอนเลือกนี้จะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ปกติจะมีคำถามที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณาแล้วหาตัวเลือกที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงตัวเดียวจากตัวเลือกอื่นๆ และคำถามแบบเลือกตอบที่ดีนิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกัน ดูเผินๆ จะเห็นว่าทุกตัวเลือกถูกหมด แต่ความจริงมีน้ำหนักถูกมากน้อยต่างกันโดยสรุป ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือชุดคำถามที่ครูใช้ทดสอบวัดความรู้ตามจุดประสงค์หรือตัวชี้วัด

สรุปได้ว่า แบบทดสอบที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสร้างข้อสอบได้ครอบคลุมเนื้อหาที่ใช้นั้นคือ เรื่องประวัติศาสตร์ของเมืองจันทบุรี

4.3 องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.3.1 องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บลูม (Benjamin S. Bloom)

ได้กำหนดระดับของความรู้และความคิดไว้ 6 ระดับจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุดดังนี้

ระดับที่ 1 ความรู้ – ความจำ คือ ความสามารถในการจำได้หรือระลึกได้

ระดับที่ 2 ความเข้าใจ คือ เมื่อจบการแนะนำอบรมให้ความรู้แล้วสามารถแปลความอธิบายความหรือขยายความด้วยคำพูดของตนเองได้

ระดับที่ 3 การนำไปใช้ คือ การนำความรู้ที่ได้รับจากการแนะนำถ่ายทอดของ

ผู้สอนไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างออกไป

ระดับที่ 4 วิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกสิ่งที่สืบสนปนเปออกจากกัน อย่างมีความหมาย และเห็นถึงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้นได้ด้วย

ระดับที่ 5 การสังเคราะห์ คือ ความสามารถในการรวบรวมความรู้ ข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้แนวทางใหม่ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้

ระดับที่ 6 การประเมินผล คือ ความสามารถขั้นสูง ที่ผู้เรียนงานสามารถตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือเลือกทางเลือกโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ได้อย่างมีคุณภาพ

4.3.2. องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ไพศาล หวังพานิช (2526, หน้า 89) ได้กล่าวถึง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าสามารถวัดได้ 2 รูปแบบ คือ

1) การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติ โดยทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถดังกล่าว ในรูปของการกระทำจริงให้ ออกเป็นผลงาน การวัดต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ

2) การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา ซึ่งเป็นประสบการณ์เรียน รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือข้อคำถาม ที่ครูผู้สอนใช้วัดความรู้ของผู้เรียน โดยยึดจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังว่าต้องการวัด ในด้านใดของผู้เรียน

สรุปได้ว่าการสร้างข้อสอบควรมีการศึกษาขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้ครบถ้วน และเทียบเคียงการกำหนดระดับความรู้ของ บลุ่มทั้ง 6 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดข้อสอบแบบ เลือกตอบ(ปรนัย 4 ตัวเลือก) จากการเทียบเคียงระดับความรู้ของ บลุ่ม ทั้ง 6 ระดับ

4.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.4.1 องค์ประกอบที่ผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ปรียทิพย์ บุญคง (2546, หน้า 8) ได้กล่าวถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนนั้นประกอบด้วย

1) พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด หมายถึง ความสามารถทั้งหลายของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยความถนัด และพื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2) คุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติที่มีต่อเนื้อหาวิชาเรียน โรงเรียน และระบบการเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ลักษณะคุณภาพ

3) คุณภาพการสอน ซึ่งได้แก่ การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียน

การสอนเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำได้ถูกต้องหรือไม่

4.4.2 ปรีทิพย์ บุญคง (2546, หน้า 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนนั้นประกอบด้วย

1) คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความพร้อมทางสมอง และความพร้อมทางสติปัญญา ความพร้อมทางด้านร่างกายและความสามารถทางด้านทักษะของร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติและค่านิยม สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ

2) คุณลักษณะของผู้สอน ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ในวิชาที่สอน การพัฒนาความรู้ทักษะทางร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจ สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ

3) พฤติกรรมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนจะต้องมีพฤติกรรมที่มีความเป็นมิตรต่อกัน เข้าอกเข้าใจ ความสัมพันธ์กันดีมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

4) คุณลักษณะของกลุ่มผู้เรียน ได้แก่ โครงสร้างของกลุ่ม ตลอดจนความสัมพันธ์ของกลุ่ม เจตคติ ความสามัคคี และภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีของกลุ่ม

5) คุณลักษณะของพฤติกรรมเฉพาะตัว ได้แก่ การตอบสนองต่อการเรียน การมีเครื่องมือและอุปกรณ์พร้อมในการเรียน ความสนใจต่อบทเรียน

6) แรงผลักดันภายนอก ได้แก่ บ้าน มีความสัมพันธ์ระหว่างคนในบ้านดี สิ่งแวดล้อมดีมีวัฒนธรรมและคุณธรรมพื้นฐานดี เช่น ขยันหมั่นเพียร ความประพฤติดี

สรุปว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการอาทิเช่น ความรู้ความสามารถของตัวนักเรียนเอง แรงจูงใจในการทำข้อสอบ การสอนของครูดีไม่น้อยแค่ไหน ผู้วิจัยได้นำความรู้นี้ไปใช้ในการออกข้อสอบโดยคำนึงถึงนักเรียนแต่ละคนว่ามีความสามารถต่างกันเพียงไร และจัดการสอบภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอบของนักเรียนไม่มีแรงกดดันภายนอก

5. ความพึงพอใจ

5.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ได้มีผู้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจไว้หลายความหมายดังนี้

ออสแคมป์ (ฉัตรชัย คงสุขม, 2535, หน้า 21 อ้างอิงใน Oskamps. n.d.) พบว่าความพึงพอใจมีความหมาย ดังนี้

5.1.1 ความพึงพอใจ คือ สภาพการณ์ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามบุคคลที่ได้คาดหวังไว้

5.1.2 ความพึงพอใจ คือ ระดับความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ

5.1.3 ความพึงพอใจ คือ การทำงานได้เป็นไปตามความสนองต่อคุณค่าของบุคคล

ชวลิต เหล่ารุ่งกาญจน์ (2538, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความรู้สึกทางบวก ความรู้สึกทางลบ และความสุขที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกทางบวกมากกว่าความรู้สึกทางลบ

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542, หน้า 9) กล่าวว่าความพึงพอใจมาจากความคาดหวังและการเปรียบเทียบจากความหมายของความพึงพอใจในบุคคลต่างๆ ได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่าความพึงพอใจหมายถึง สิ่งที่บุคคลเกิดความชอบ รู้สึกสนใจและสบายใจ เมื่อได้ผลรับสิ่งที่ดีทำให้ตนรู้สึกดี หรือได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ความพึงพอใจ (จรรยาพร สุดสวาทและคณะ, 2545, หน้า 13 อ้างอิงใน Secord & Backman, 1964, p. 391) หมายถึง ความต้องการของบุคคลากรในองค์กร บางคนอาจพอใจเนื่องมาจากผลงานที่ได้ทำสำเร็จ บางคนอาจพอใจเพราะลักษณะการปฏิบัติงาน แต่บางคนอาจพอใจเพราะเพื่อนร่วมงาน

ความพึงพอใจ (จรรยาพร สุดสวาทและคณะ, 2545, หน้า 13 อ้างอิงใน Morse, 1958, p. 27) หมายถึง สภาพของสภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความต้องการ ถ้าความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วนความเครียดจะน้อยลง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นและในทางกลับกัน ถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความเครียดและความไม่พึงพอใจจะเกิดขึ้น

ความพึงพอใจ (จรรยาพร สุดสวาทและคณะ, 2545, หน้า 14 อ้างอิงใน Wolman, 1973, p. 384) หมายถึง ความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

กิติมา ปริติลล (นิตยา ทองศรี) และคณะ, 2546, หน้า 41) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจ ในด้านต่างๆ ของงาน และเขาได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาได้

กู๊ด (Good. 1973, p. 320) กล่าวถึงความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกพอใจ ซึ่งเป็นผลจากความสนใจ และเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ

วอลเลอร์สไตน์ (Wallerstein. 1971, p. 256) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และอธิบายว่า ความพึงพอใจ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น

โวลแมน (Wolman. 1973, p. 217) ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า เป็นความรู้สึกเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ความต้องการหรือแรงจูงใจ

มอร์ส (Morse. 1955, p. 27) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถถอดความเครียดของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน และความเครียดนี้มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนองของความเครียดก็จะลดน้อยลง หรือหมดไปความพึงพอใจก็จะมากขึ้น และสเตรส และเซเลส (Strauss and Sayles. 1960, pp. 5-6) ได้ให้ความเห็นว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ เต็มใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

แอปเปิลไวท์ (Applewhite. 1965, p. 6) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งรวมไปถึงความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้วยการมีความสุขที่ทำงานร่วมกับคนอื่นที่เข้ากันได้ มีทัศนคติที่ดีต่องานด้วย และกู๊ด (Good. 1973, p. 161) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ อาจหมายถึงสภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจ และเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน

อีเลีย; และพาร์ททริก (Elia; & Partrick. 1972, pp. 283-302) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือเป็นความรู้สึกของบุคคลในด้านความพึงพอใจ หรือสภาพจิตใจของบุคคลว่าชอบมากน้อยแค่ไหน

จากความหมายต่างๆ ข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงอารมณ์ ความรู้สึกและทัศนคติที่ดี ของบุคคลเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการตอบสนองความต้องการของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า และแรงจูงใจ ที่ปรากฏออกมาทางพฤติกรรม ความพึงพอใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 วิธีการสร้างความพึงพอใจในการเรียน

มีการศึกษาในด้านความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและผลระหว่างสภาพทางจิตใจกับผลการเรียน จุดที่น่าสนใจจุดหนึ่งคือ การสร้างความพอใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มต้นให้กับเด็กทุกคน ซึ่งในเรื่องนี้มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายท่าน ดังนี้

สกินเนอร์ (Skinner. 1972,pp, 96–120) มีความเห็นว่าการปรับพฤติกรรมของคนอาจทำได้โดยเทคโนโลยีทางกายภาพและชีวภาพเท่านั้น แต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีพฤติกรรม ซึ่งหมายถึง เสรีภาพและความภาคภูมิใจ จุดหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา คือ การทำให้คนมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เสรีภาพและความภาคภูมิใจ เป็นครรลองของการไปสู่ความเป็นคนดังกล่าวนั้น เสรีภาพในความหมายของสกินเนอร์ หมายถึง ความเป็นอิสระจากการควบคุมการวิเคราะห์และเปลี่ยนหรือปรับปรุงรูปแบบให้แก่สิ่งแวดล้อมนั้น โดยทำให้อำนาจการควบคุมอ่อนตัวลงจนบุคคลเกิดความรู้สึกที่ตนมิได้ถูกควบคุมหรือแสดงพฤติกรรมใดๆ ที่เนื่องมาจากความกดดันภายนอกบางอย่าง บุคคลควรได้รับการยกย่องยอมรับในผลสำเร็จของการกระทำ แต่การกระทำที่ควรได้รับการยกย่องยอมรับมากเท่าไร จะต้องเป็นการกระทำที่ปลอดจากการบังคับหรือสิ่งควบคุมใดๆ มากเท่านั้น นั่นคือสัดส่วนปริมาณของการยกย่องยอมรับให้แก่การกระทำจะเป็นส่วนกับความเด่นหรือความสำคัญของสาเหตุที่จูงใจให้กระทำ สกินเนอร์ได้อ้างคำกล่าวของ จอง - จาค รูสโซ (Jean - Jacques Rousseau) ที่แสดงความคิดในแนวเดียวกันจากหนังสือ “เอมีล” (Emile) โดยได้ข้อคิดแก่ครูว่าจงทำให้เด็กเกิดความเชื่อว่าเขาอยู่ในความควบคุมของตัวเอง แม้ว่าผู้ควบคุมที่แท้จริงคือครู ไม่มีวิธีการใดดีไปกว่าการให้เขาได้แสดงด้วยความรู้สึกว่าเขามีอิสระเสรีภาพ ด้วยวิธีนี้คนจะมีกำลังใจด้วยตนเอง ครูควรปล่อยให้เด็กได้ทำเฉพาะสิ่งที่เขาอยากทำ แต่เขาควรจะทำเฉพาะสิ่งที่ครูต้องการให้เขาทำเท่านั้น

แนวคิดของสกินเนอร์สรุปได้ว่า เสรีภาพนำไปสู่ความภาคภูมิใจ และความภาคภูมิใจนำไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจการกระทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง และนั่นคือ เป้าหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษาสิ่งที่ สกินเนอร์ต้องการเน้น คือ การปรับแก้พฤติกรรมของคน ต้องแก้ด้วยเทคโนโลยีของพฤติกรรมเท่านั้นจึงจะสำเร็จ ส่วนการใช้เทคโนโลยีของพฤติกรรมนี้กับใคร อย่างไร ด้วยวิธีไหน ถือเป็นเรื่องของการตัดสินใจใช้ศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยภูมิปัญญาของผู้ใช้เท่านั้น

ไวท์เฮด (Whitehead. 1976, pp. 1–41) มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทำนองเดียวกัน เขากล่าวถึงจังหวะของการศึกษา และขั้นตอนการพัฒนาว่ามี 3 ขั้นตอน คือ จุดยืน จุดแย้ง และจุดปรับซึ่งไวท์เฮด เรียกชื่อใหม่ที่ใช้ในการศึกษาว่า การสร้างความพอใจ การทำความเข้าใจ และการนำไปใช้ในการเรียนรู้ใดๆ ควรเป็นไปตาม 3 จังหวะนี้ คือ

- การสร้าง ความพอใจ - นักเรียนรับสิ่งใหม่ๆ มีความตื่นตัวพอใจในการได้พบและเก็บสิ่งใหม่ๆ
- การทำความเข้าใจ - มีการจัดระบบระเบียบ ให้คำจำกัดความ มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน

การนำไปใช้ - นำสิ่งใหม่ๆ ที่ได้มาไปจัดสิ่งใหม่ๆ ที่จะได้พบต่อไป เกิดความตื่นเต้นที่จะเอาไปจัดสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา

ไวท์เฮด กล่าวถึงการสร้างภูมิปัญญาในระบบการศึกษาว่า ได้ปฏิบัติกันอย่างผิดพลาดมาตลอด โดยการใช้วิธีการฝึกทักษะอย่างง่ายๆ ธรรมดาๆ และคาดเอาไว้จะทำให้เกิดภูมิปัญญาได้ ถนนที่มุ่งสู่ความเกิดภูมิปัญญามีอยู่สายเดียวคือ เสรีภาพในการแสดงความรู้ และถนนที่มุ่งสู่ความรู้ก็มีสายเดียวเช่นกันก็คือ วิทยาการที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น เสรีภาพและวิทยาการ เป็นสาระสำคัญสองประการของการศึกษาประกอบเป็นวงจรการศึกษา 3 จังหวะ คือ เสรีภาพ - วิทยาการ - เสรีภาพ ซึ่งเสรีภาพในจังหวะแรกก็คือ ขั้นตอนการสร้างความรู้ วิทยาการในจังหวะที่สองคือ ขั้นตอนการทำความเข้าใจ และเสรีภาพในช่วงสุดท้ายคือ ขั้นตอนการนำไปใช้ วงจรเหล่านี้ไม่ได้มีวงจรเดียว แต่มีลักษณะเป็นวงจรซ้อนวงจร วงจรหนึ่งเปรียบได้กับเซลล์หนึ่งหน่วย และขั้นตอนการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ของมันก็คือ โครงสร้างอินทรีย์ของเซลล์เหล่านั้น เช่นเดียวกับวงจรเวลาที่มียาวเวลาประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน ประจำปี ประจำฤดูกาล เป็นต้น วงจรของบุคคลตามช่วงอายุ จะเป็นระดับ ดังนี้

ตั้งแต่เกิด จนถึงอายุ 13 หรือ 14 ปี เป็นขั้นของความสนใจ

อายุ 14 -18 ปี เป็นขั้นของการค้นหาความกระจ่าง

อายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นขั้นของการนำไปใช้

นอกจากนี้วิทยาการทั้งหลายในแขนงต่างๆ ก็มีวงจรของการพัฒนาการเหล่านี้เช่นกันสิ่งที่ไวท์เฮด ต้องการย้ำเรื่องนี้ก็คือ ความรู้ที่ต่างแขนงวิชา การเรียนที่ต่างวิชาการ ควรให้แก่นักเรียนเมื่อถึงเวลาสมควร และเมื่อนักเรียนมีพัฒนาการทางสมองอยู่ในขั้นเหมาะสม หลักการนี้เป็นที่ทราบกันทั่วไปอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีการถือปฏิบัติโดยคำนึงถึงจิตวิทยาในการดำเนินการทางการศึกษาเรื่องทั้งหมดนี้ยังไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจังและถูกต้องความล้มเหลวของการศึกษาเกิดจากการใช้จังหวะการศึกษาไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างความรู้หรือจังหวะของเสรีภาพในช่วงแรก การละลายหรือขาดประสบการณ์ในส่วนนี้ ผลที่เกิดขึ้นคือความรู้ที่ไร้พลังและไร้ความคิดริเริ่ม ผลเสียหายสูงสุดที่เกิดขึ้น คือความรังเกียจไม่ยอมรับความคิดเห็น และนำไปสู่การไร้ความรู้ในที่สุดการพัฒนาคุณลักษณะใดๆ ตามวิถีทางธรรมชาติ ควรต้องสร้างกิจกรรมที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในตัวเอง เพราะการพอใจที่จะทำให้อันนี้มีการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ส่วนความเจ็บปวดแม้จะทำให้เกิดการตอบสนองแต่ก็ไม่ทำให้อันนี้พอใจ

ไวท์เฮด สรุปว่า ในการสร้างพลังความคิดไม่มีอะไรมากไปกว่าสภาพจิตใจที่มีความพึงพอใจในขณะที่ทำกิจกรรม สำหรับการศึกษาด้านเซาร์ปัญญา นั้น เสรีภาพเท่านั้นที่จะทำให้เกิดความคิดที่มีพลัง และความคิดริเริ่มใหม่ๆ เมื่อประมวลความคิดของ สกินเนอร์ และไวท์เฮด เข้าด้วยกัน สรุปได้ว่า เสรีภาพเป็นต้นเหตุของการนำบุคคลไปสู่จุดหมายปลายทางที่การศึกษาต้องการ นั่นคือการเป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองมีความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเอง เสรีภาพเป็นบ่อเกิดของความพึงพอใจ ดังนั้น เสรีภาพในการเรียน จึงเป็นการสร้างความพอใจในการเรียน ความพอใจทำให้คนมีพัฒนาการในตนเอง (Whitehead. 1967, pp. 29–41) วิธีการของการให้เสรีภาพในการเรียนเป็นเรื่องที่กำหนดขอบเขตเนื้อหาได้ยาก แต่ความหมายโดยทั่วไปคือการให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและตัดสินใจด้วยตนเองและเพื่อตนเอง เป็นการควบคุมที่ผู้ถูกควบคุมไม่รู้ตัวดังนั้น แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนบางประการสำหรับการจัดการศึกษา คือการจัดให้มีวิชาเลือกหลายวิชาหรือการจัดให้มีหัวข้อเนื้อหาหลายเรื่องในวิชาเดียวกัน หรือมีแนวทางการเรียนหลายแนวทางในการเรียนเรื่องเดียวกัน เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าความพึงพอใจของนักเรียนในการศึกษาเล่าเรียนนั้นเกิดขึ้นจากองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ คือ คุณสมบัติของครู วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลของครู ซึ่งจะประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสุขในการเรียนให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความพึงพอใจ มีความรัก และมีความกระตือรือร้นในการเล่าเรียน โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของครู มีการให้กำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำความดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้า การสร้างสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งรับฟังและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาทุกซักรื้อน ปัจจัยความพึงพอใจนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งจะส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

5.3 การวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจ เป็นการประเมิน ความรู้สึกชอบ ความต้องการ ความพอใจ ความสุขเนื่องจากผลงานที่ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย วัดความพึงพอใจได้จากแบบวัดความพึงพอใจที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งได้กำหนดค่าออกเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) โดยพิจารณาเนื้อหา 3 ด้านดังนี้

5.3.1 ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สื่อประกอบชุดกิจกรรมที่ประกอบด้วย

บัตรภาระงาน บัตรความรู้ บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม บัตรเฉลยกิจกรรม บัตรเฉลยคำถาม แบบบันทึกกิจกรรม แบบบันทึกคำตอบ มีข้อแนะนำที่ชัดเจนอ่านแล้วเข้าใจในงานที่จะทำ

ชุดกิจกรรมมีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม เนื้อหาที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียน เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพียงพอต่อการเรียนในเนื้อหาแต่ละชุด วัสดุในกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม บัตรกิจกรรมมีความยากง่ายเหมาะสม บัตรกิจกรรมมีจำนวนเหมาะสมกับนักเรียน บัตรกิจกรรมลำดับขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเหมาะสม

5.3.2 ด้านกระบวนการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ ขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการกำหนดปัญหาจากสถานการณ์ได้ดีขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากสถานการณ์ได้ดีขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการกำหนดและเลือกสมมุติฐานได้ดีขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น

5.3.3 ด้านผลผลิต ได้แก่ นักเรียนเกิดความรู้จากชุดกิจกรรม นักเรียนสามารถนำความรู้จากชุดกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ชุดกิจกรรมทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้

จากความหมายต่างๆ ข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงอารมณ์ ความรู้สึกและทัศนคติที่ดี ของบุคคลเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการตอบสนอง ความต้องการของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า และแรงจูงใจ ที่ปรากฏออกมาทางพฤติกรรม ความพึงพอใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือ ความคิดเห็นในด้านดีที่ผู้เรียนมีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยสามารถวัดความพึงพอใจได้จากแบบประเมินความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า กำหนดค่าออกเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท(Likert)

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สุรางค์ ร่มหิรัญ (2547) ศึกษาเรื่อง การสร้างชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้าน คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้าน คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

สุพรรณ เกียรติเจริญ (2546) ศึกษาเรื่อง การสร้างชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องสิ่งเสพติด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง สิ่งเสพติด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 80/80

ไพศาล เรือนทัพ (2544) ศึกษาเรื่อง ผลของการสอนด้วยวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงของอาณาจักรไทยใน รายวิชา ส 028 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัด กำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วย วิธีการทางประวัติศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่สอนด้วยวิธีการบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรรณวิไล ใจเกลี้ยง (2550) ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์เรื่อง การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา : ชาวมอแกนอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงาในรายวิชา ส 32101 สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหินลาด จังหวัดพังงา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

รัฐสุดา สุตรัก (2551) ได้วิจัยเรื่อง ผลการใช้การเรียนการสอนชิปปาและวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการสอนชิปปาและวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิชัย วัดปาน (2528) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิธีสอนในวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์และ การใช้คู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ ทัศนคติต่อวิธีสอนของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลองสูงกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อัจฉราพร ต้นบรรจง (2546) ได้วิจัยเรื่องผลการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ต่อ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดย

วิธีการทางประวัติศาสตร์มีกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในทุกชั้นตอนสูงขึ้น

สรุปว่าจากผลการศึกษางานวิจัย ทำให้ทราบว่า การสอนประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เมืองจันเสนได้

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มอสส์ เจนส์ ไดซ์ (Moss Jean Dietz, 1977) ได้เขียนบทความลงในวารสาร Teaching History สรุปได้ว่าการสอนประวัติศาสตร์แบบเน้นการบรรยาย อภิปรายที่เต็มไปด้วยเนื้อหา เร็วๆ นี้มีการพัฒนาวิธีการสอนแบบใหม่คือการสอนระบบบุคคล (Personalized System of Instruction) ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นที่สนใจของนักเรียนและครู

โรเบิร์ต ฟิลลิป กรีน (Robert Phillip Green, 1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Classroom Adaptation of Historical Method" มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายวิธีการทางประวัติศาสตร์และนำวิธีนี้มาดัดแปลงใช้ในการเรียนการสอน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับวิธีการที่นักศึกษาค้นคว้าได้ทำไว้ อาทิ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เจอโรม บรูเนอร์ (Jerome Bruner) และ โรเบิร์ต แกกนเน (Robert Gagnne) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Discriptive Analysis) และการวัดผลประเมินผลทางสถิติ

จอห์นสัน พอล แฟลนคลิน (Johnson Paul Franklin, 1992) ได้ศึกษาพบว่า การสอนเชิงประวัติศาสตร์เป็นวิธีการที่จำเป็นและเหมาะสมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์จะมีข้อผิดพลาด แต่ก็พยายามพัฒนาให้ดีขึ้นโดยอาศัยความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์เป็นบรรทัดฐาน

ดังนั้นวิธีการสอนประวัติศาสตร์เมืองจันเสนด้วยชุดกิจกรรมจึงเป็นวิธีการสอนที่เน้นความสามารถของนักเรียนรายบุคคล โดยให้ทุกคนได้แสดงออกมาในรูปของกระบวนการกลุ่ม ช่วยกันคิดช่วยกันทำอย่างเป็นระบบเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ในอดีตของเมืองจันเสนที่ถูกต้อง